

Стрілець В. Ю.

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та банківської справи,
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-9729-9210>
strilecvika@ukr.net

ВИЗНАЧЕННЯ ІЄРАРХІЧНОСТІ ЦІЛЕЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ КРІЗЬ ПРИЗМУ АКТУАЛЬНИХ ПЕРЕШКОД

У роботі запропоновано власне тлумачення поняття «забезпечення розвитку малого бізнесу» на основі інтегрування категорій «забезпечення» та «розвиток». Виділено основні види забезпечення розвитку малого бізнесу та надано їх коротку характеристику. Досліджено основні проблеми у веденні та розвитку малого підприємництва. Побудована карта взаємозв'язків перешкод розвитку малого бізнесу та видів забезпечення розвитку малого підприємництва. Встановлено ієрархію цілей розвитку малого підприємництва крізь призму видового забезпечення. Доведено пріоритетність подолання проблем у фінансовому забезпеченні як ключовій умові безперервного, ефективного розвитку малого бізнесу України в умовах євроінтеграційної спрямованості економічної політики держави.

Ключові слова: малий бізнес, суб'єкти малого підприємництва, розвиток малого бізнесу, забезпечення розвитку малого підприємництва.

Постановка проблеми. Актуалізація досліджень в напрямі розвитку малого підприємництва України зумовлюється змінами у стратегічній орієнтації до інтегрування національної економіки у європейський простір, що супроводжується не тільки рядом кардинальних змін у веденні бізнесу, а й новими перешкодами, пов'язаними із незбалансованістю нормативно-правової підтримки суб'єктів малого підприємництва (далі СМП) та їх неконкурентоздатності у порівнянні з зарубіжними компаніями. Забезпечення розвитку малого бізнесу України є складним та багатоаспектним завданням, що передбачає виділення ключових цілей та визначення їх ієрархічності відповідно до сучасних проблем розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку сфери малого бізнесу присвячено багато праць українських науковців. Так, складові поняття та типологія розвитку досить детально розкриті у праці Бубенець А. Г. [11], Краснокутської Н. С. [10], Педченко Н. С. [13], Погорелова Ю. С. [14]. Проблеми у розвитку малого підприємництва розглянуто у наукових дослідженнях таких вчених: Кірейцев Г. Г. [8], Колодізев О. М. [9] та інші. Дослідження окремих видів забезпечення підприємництва відображено у роботах Босак І. П., Палиги Є. М. [1], Гришаніна О. О., Касьяненко Л. В. [16], Дармінець Р. З. [2], Шимановської-Діанич Л. М., Власенко В. А. [18], Капліної А. Н. [6], Тимошенко Л. В., Титаренко І. В. [17].

Однак сьогодні відсутнє уніфіковане визначення категорії «забезпечення розвитку малого бізнесу» та не досягнуто системності у групуванні видів забезпечення у контексті реалізації цілей.

Метою статті є побудова ієрархічної структури цілей забезпечення розвитку малого бізнесу відповідно до актуальних проблем у діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Враховуючи те, що частка малого бізнесу в підприємстві України в останні роки складає більше 90% (розраховано з даними Державної статистики України), а поряд з цим спостерігається від'ємне сальдо їх фінансового результату, логічним є висновок про недосконалість забезпечення розвитку малого бізнесу та необхідності його реструктуризації. Та перш ніж визначити практичні шляхи удосконалення доцільно розібратися із самим тлумаченням категорії «забезпечення розвитку малого бізнесу» та визначити теоретичну основу даного поняття. Відмітимо, що даний термін складається з двох терміноутворюючих категорій: «забезпечення розвитку» та «малий бізнес».

В цілому поняття «забезпечення» тлумачиться у словниках як: зобов'язання з не визначеними на дату балансу сумою та часом погашення [5]; створення матеріальних умов підтримки стабільного грошового обороту, підкріплення грошей матеріальними, товарними ресурсами, запасами, золотом та іншими цінностями, створення надійної системи регулювання грошового обігу; [15]; сукупність заходів, що вживаються і використовуваних засобів, створення умов, що сприяють нормальному протіканню економічних процесів, реалізації намічених планів, програм, проектів, підтримці стабільного функціонування економічної системи і її об'єктів, запобігання збоїв, порушень законів, нормативних установок, контрактів [19].

Тлумачення, надані у словниках, вказують на те, що під забезпеченням необхідно розуміти «процес» (рисунок 1), результатом якого є досягнення безперервності та ефективності економічного циклу.

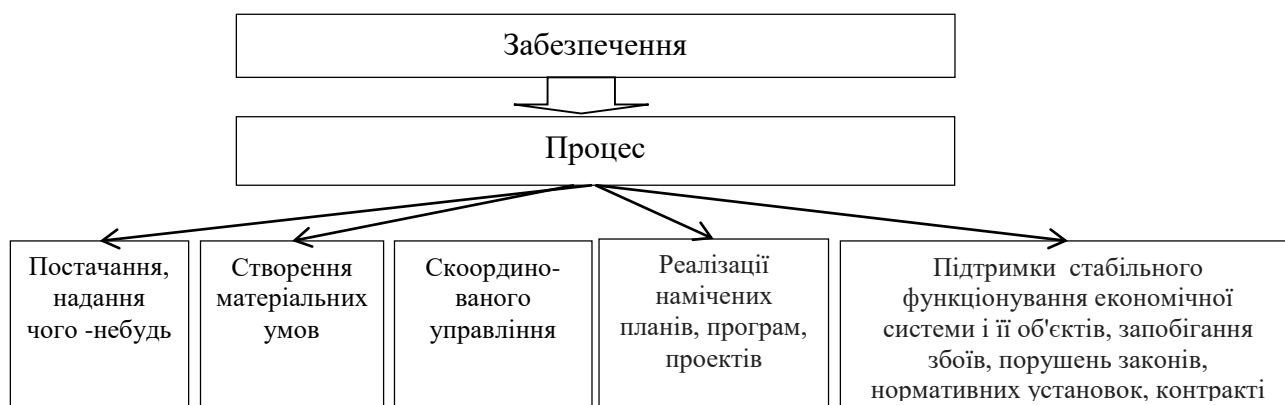

Рис. 1. Основа тлумачення категорії «забезпечення» в енциклопедіях і словниках

Джерело: складено автором на основі [5; 15; 19]

Тлумачення поняття «розвиток» у сучасній літературі зводиться до його розуміння як: довготривалої сукупності процесів кількісних та якісних змін в діяльності, які приводять до поліпшення його стану шляхом збільшення потенціалу підприємств, адаптації до зовнішнього середовища та внутрішньої інтеграції, що сприяє підвищенню здатності протидіяти негативним впливам зовнішнього середовища та його життєздатності [14]; збільшення обсягів виробництва, як зміна у сфері виробничих, економічних відносин, ставлень до власності, розподілу, як процес функціонування та еволюції економічної системи в довгостроковому періоді [4]; комплексний процес впливу керованої системи на керуючу задля забезпечення стійкості системи і нарощення потенціалу для виходу на нову якість управління з постійною адаптацією до вимоги зовнішнього середовища [18, с. 37].

Погоджуємося з думкою, що проблематику визначення розвитку не можна вважати вичерпаною [14], проте існує ряд ґрунтовних досліджень цієї категорії, що дозволяють взяти їх за основу при окресленні розуміння поняття «забезпечення розвитку малого бізнесу» як процесу організації безперервного зростання та розширення діяльності суб'єктів малого підприємництва шляхом формування якісної фінансової, нормативно-правової, кадрової, виробничої та організаційної підтримки, а також регулювання ризиків зовнішнього середовища з метою мінімізації їх впливу на СМП.

Розвиток як загальносистемна категорія має свої види, які відображають конкретні напрями дослідження соціально-економічної системи [18]. Шимановська-Діанич Л. М. та Власенко В. А. виділяють такі види розвитку: організаційний; економічний; соціальний; стійкий розвиток [18]. Досліджуючи розвиток малого бізнесу Краснокутська Н. С. та Бубенець А. Г. виділяють такі складові його забезпечення як: організаційно-технічний, техніко-економічний, виробничо-технічний та соціально-економічний розвиток [11]. Педченко Н. С., розглядаючи потенціал розвитку підприємства, виділяє такі його складові

як: економічна, виробнича, ринкова, стратегічна, інвестиційна, трудова, інтелектуальна, організаційна. Міхуринська К. М. виділяє напрями соціально-економічного, науково-освітнього й інформаційного розвитку регіону, акцентуючи увагу на таких системоутворюючих факторах: людський капітал, інтелектуалізація праці, інформатизація суспільства, інноваційність економіки та підприємницька активність як необхідної умови забезпечення розвитку підприємництва [12].

Виділяючи як об'єкт свого дослідження автори Тимошенко Л. В., Гришанина О. О., Касьяненко Л. В., Дарміць Р. З., Горішна Г. П. розглядають кадрову складову забезпечення розвитку [2; 16]; Шимановська-Діанич Л. М., Власенко В. А. та Капліна А. Н. розглядають організаційну складову розвитку підприємництва [18; 6], Колодізев О. М. досліджує фінансове забезпечення, Титаренко І. В., Босак І. П. та Палига Є. М. акцентують увагу на інформаційному забезпеченні [1; 17].

Узагальнюючи існуючі напрацювання вважаємо за доцільне виділити наступні види забезпечення: фінансово-кредитне, кадрове, інформаційне, організаційне, нормативно-правове, виробничо-технічне, інституційне.

Під фінансово-кредитним забезпеченням слід розуміти процес організації фінансування безперервної рентабельної діяльності суб'єктів підприємництва шляхом акумуляції достатнього обсягу фінансових ресурсів та їх використання. Так, Г. Кірейцев трактує фінансове забезпечення як «виділення певної суми фінансових ресурсів на розв'язання окремих завдань фінансової політики господарюючого суб'єкта» [8, с. 20], а Колодізев О. М., проводячи структурно-декомпозиційний аналіз сутності поняття «фінансове забезпечення», досліджує визначення категорій «фінансові ресурси» та «фінанси» різними авторами [9, с.79-83].

Кадрове забезпечення тлумачиться сучасними авторами як комплекс дій, спрямованих на пошук, оцінювання і встановлення заздалегідь передбачених стосунків з робочою силою як в самій компанії для подальшого просування кар'єрною драбиною, так і поза її межами для нового найму тимчасових або постійних робітників [2]; система формування необхідного кількісного і якісного складу персоналу, яка реалізується шляхом кадрової політики (підбір, оцінювання, мотивація персоналу) та спрямована на створення і ефективне використання кадрового потенціалу [16].

На думку Титаренко І. В. під поняттям інформаційного забезпечення управління підприємства слід розуміти дані, які отримуються, обробляються, аналізуються, зберігаються та накопичуються, а також надання результативної інформації для прийняття управлінських рішень [17]; Босак І. П., Палига Є. М. описують його як наявність інформації, необхідної для управління економічними процесами, що міститься у базах даних інформаційних систем [1]. Справедливим є твердження, що інформаційне забезпечення – організація процесів накопичення та обміну інформацією та формування системи захисту інформації [6, с.46].

На важливості організаційного забезпечення наголошується у роботі Капліної А. Н., яка акцентує на двох підходах до визначення: з позицій структурного підходу (створення сприятливих рамкових умов за допомогою змін в організаційному регулюванні) та з позицій кадрового підходу (заходи із розвитку персоналу і стимулюванням їхньої готовності до прийняття і здійснення змін) [6, с. 29]. Шимановська-Діанич Л. М. та Власенко В. А. зазначають, що це діяльність, що має своєю метою зміну основних аспектів організації, спрямованих на підвищення її ефективності [18].

До виробничо-технічного забезпечення належить ряд процесів, які сприяють перманентному і безповоротному удосконаленню параметрів всіх складових техніки: машин, устаткування та інших компонентів засобів виробництва, технологічних процесів, способів і методів організації виробництва як кожного окремо, так і їх сукупності [18].

До нормативно-правового забезпечення належить формування системи внутрішніх нормативних документів; формування системи санкцій та покарань за порушення вимог; нормативно-правових актів [6, с. 46].

Інституційне забезпечення це сукупність державних і недержавних інституцій, які забезпечують наявність правових, організаційних і економічних умов, необхідних для провадження і розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності [3]; воно передбачає спроможність сукупності базових, внутрішньовзаємопов'язаних і взаємообумовлених інститутів (формальних і неформальних) шляхом раціональних та інтуїтивних рішень забезпечувати розвиток системи [13, с. 67].

Для забезпечення якісного розвитку малого підприємництва важливим є рівноцінне, комплексне, всебічне забезпечення кожної його складової, проте, враховуючи актуальні на сьогодні проблеми у розвитку малого бізнесу, виділенні методом опитування Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) [7] та встановлений їх зв'язок із існуючим забезпеченням розвитку (рисунк 2), можемо стверджувати про асиметричність розвиненості різних видів забезпечення.

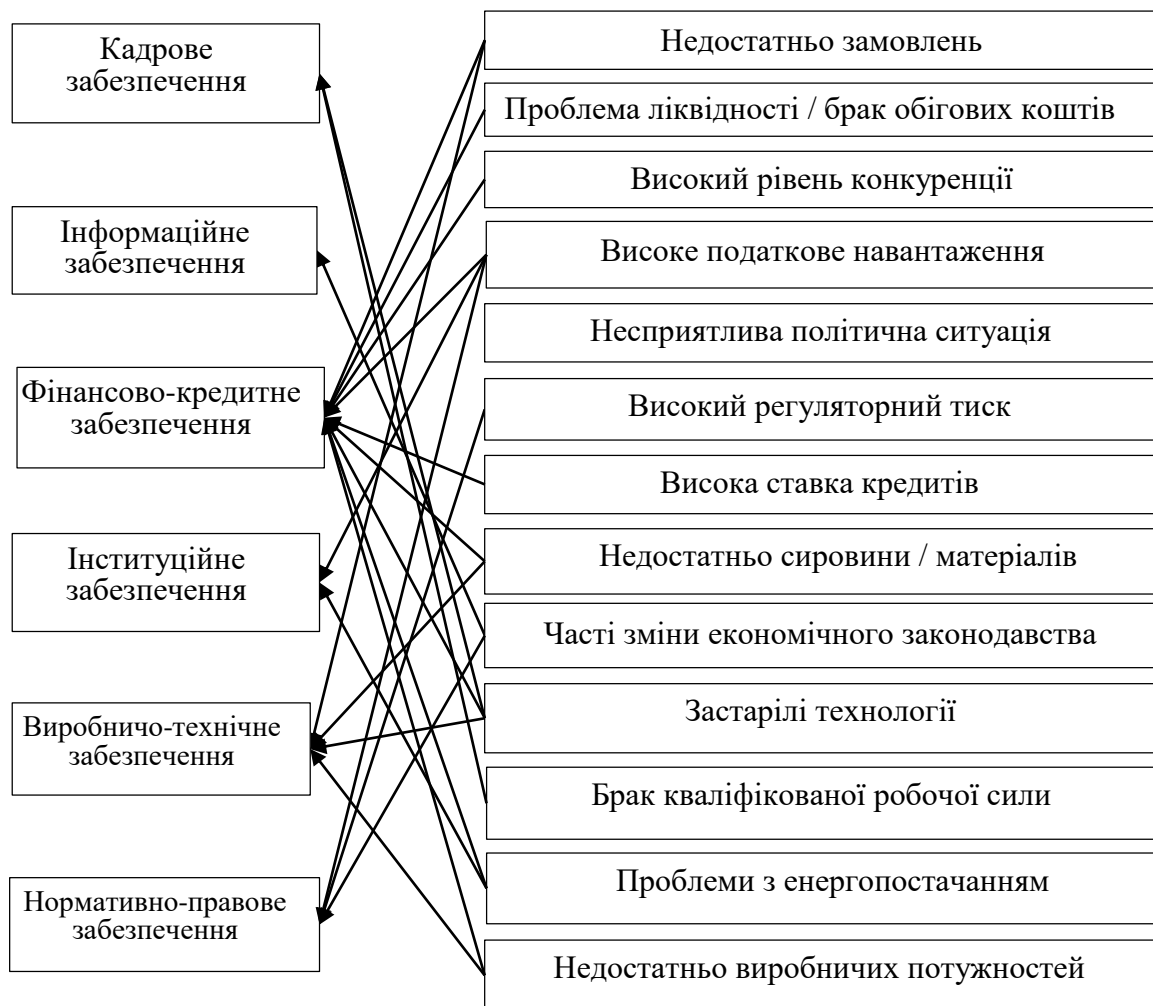

Рис. 2. Карта взаємозв'язків перешкод розвитку малого бізнесу та видів забезпечення розвитку малого підприємництва

Джерело: складено автором на основі таблиці 1

Першочерговими цілями у досягненні розвитку СМП має бути подолання цієї асиметричності шляхом ідентифікації ієрархії цілей та подолання проблем забезпечення відповідно до їх актуальної необхідності. Тому, нами побудована ієрархічна структура цілей розвитку малого підприємництва, що дозволила встановити, що основою науково-методичного конструкту дослідження процесу забезпечення розвитку малого підприємництва має стати моніторинг суб'єктних взаємозв'язків малого бізнесу з позицій пріоритетності встановлених цілей.

Рис. 3. Ієрархія цілей розвитку малого підприємництва крізь призму видового забезпечення

Джерело: авторська розробка

Висновок Дискурсивний аналіз понятійного апарату процесу «забезпечення розвитку малого бізнесу» дозволив сформулювати його розуміння як процесу організації безперервного зростання та розширення діяльності суб'єктів малого підприємництва шляхом формування якісної фінансової, нормативно-правової, кадрової, виробничої та організаційної підтримки, а також регулювання ризиків зовнішнього середовища з метою мінімізації їх впливу на СМП. У роботі виділено види забезпечення: фінансово-кредитне, кадрове, інформаційне, організаційне, нормативно-правове, виробничо-технічне, інституційне. Дослідження їх сутності та встановлення взаємозв'язків із актуальними перешкодами ведення малого бізнесу дозволило побудувати ієрархію цілей розвитку СМП та визначити першочерговість подолання проблем у фінансовому забезпеченні. Напрямами подальших досліджень є визначення ролі, складових та сучасного стану фінансового забезпечення розвитку СМП.

Список використаної літератури

1. Босак І.П., Палига Є.М. Інформаційне забезпечення управління підприємством: економічний аспект. *Регіональна економіка*. 2007. № 4. С. 193–195.
2. Дарміць Р. З., Горішна Г. П. Кадрове забезпечення діяльності підприємства в умовах розвитку міжнародної конкурентоспроможності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2013. № 778. С. 26–34.
3. Довідка щодо стану інституційного забезпечення інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України URL: http://me.kmu.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=127481&cat_id=127480 (дата звернення: 19.02.2019).
4. Економіко-математичні моделі економічного зростання : монографія / О. О. Бакаєв, В. І. Грищенко, Л. І. Бажан та ін. Київ: Наукова думка, 2005. 189 с.
5. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. Київ: Знання, 2007. 1072 с.

6. Капліна А.Н. Організаційно-економічний механізм управління розвитком підприємств готельного господарства: дис. ... канд. економ. наук: спец.: 08.00.04. Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», Полтава, 2016. 247 с.
7. Квартальний моніторинг перешкод у розвитку МСП: інформаційний бюлетень USAID, 2018. №9. 11 с. URL: http://www.ier.com.ua/ua/sme_development/Newsletters_LEV?pid=5965 (дата звернення: 10.01.2019)
8. Кірейцев Г.Г., Виговська Н.Г., Петрук О.М. Фінанси підприємств : навчальний посібник. Житомир, 2002. 272 с.
9. Колодізев О.М. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку національної економіки: дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.00.08. Харківський нац. економ. ун-т. Харків, 2010. 556 с.
10. Краснокутська Н.С. Управління потенціалом торговельного підприємства: монографія. Харків: Харк. Держ. Ун-т харчування і торгівлі, 2012. 322 с.
11. Краснокутська Н.С., Бубенець А.Г., Чатченко О. Є. Підприємницький потенціал як фактор розвитку торговельних підприємств: монографія, Харків: Видавництво «Лідер», 2015. 175 с.
12. Міхуринська К.М. Забезпечення розвитку соціально-орієнтованої економіки у регіоні (на матеріалах АР Крим): автореф. дис. ... докт. економ. наук: спец.: 08.00.05. Сімферополь, 2010. 40 с.
13. Педченко Н. С. Потенціал розвитку при стратегічному управлінні підприємством: монографія, Полтава : ПУЕТ, 2012. 365 с
14. Погорєлов Ю.С. Розвиток підприємства: поняття та види. *Культура народів Причорномор'я*. 2006. № 88. С. 75-81
15. Райзберг Б.А., Лозовський Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. Москва: Инфра-М. 2011. 479 с.
16. Тимошенко Л. В., Гришанина О. О., Касьяненко Л. В. Управління кадровим забезпеченням підприємництва в Україні. *Економічний вісник*. 2018. №2 . С. 155-166
17. Титаренко І. В. Удосконалення процесу інформаційного забезпечення як інструменту ефективного управління підприємством. *Міжнародний збірник наукових праць*. 2018. № 1(19). С. 349-353.
18. Шимановська-Діанич Л. М., Власенко В. А. Організаційно-економічний механізм управління розвитком підприємств та організацій споживчої кооперації України: теорія і практика : монографія. Полтава : РВВ ПУЕТ, 2010. 314 с.
19. Юридичний словник [Електронний ресурс]. URL: http://gufo.me/content_yur/obespechenie-17319.html#ixzz3lS9xdfRi- (дата звернення: 19.02.2019).

References

1. Bosak I.P., Palyha Ye. M. (2007). Informatsiine zabezpechennia upravlinnia pidpriemstvom: ekonomichni aspekt [Information Management Provision: Economic Aspect]. *Rehionalna ekonomika*. vol. 4. p. 193–195.
2. Darimits R. Z., Horishna H. P. (2013) Kadrove zabezpechennia diialnosti pidpriemstva v umovakh rozvytku mizhnarodnoi konkurentospromozhnosti [Personnel support of the enterprise in the framework of the development of international competitiveness]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhniky»*. Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku. vol. 778. p. 26–34.
3. Dovidka shchodo stanu instytutsiinoho zabezpechennia investytsiinoi ta innovatsiinoi diialnosti v Ukraini [Reference on the state of institutional provision of investment and innovation activities in Ukraine]/ Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy Available at: http://me.kmu.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=127481&cat_id=127480 (accessed 10 January 2019)
4. Bakaiev, V. I. Hryshchenko, L. I. Bazhan O.O. and ets. (2005) Ekonomiko-matematychni modeli ekonomichnoho zrostantia [Economic and mathematical models of economic development]. Kyiv: Naukova dumka, 2005. 189 pp.
5. Zahorodnii A.H., Vozniuk H.L. (2007) Finansovo-ekonomichni slovnyk [Financial and Economic Dictionary]. Kyiv: Znannia, 2007. 1072 pp.
6. Kaplina A.N. (2016) Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm upravlinnia rozvytkom pidpriemstv hotelnoho hospodarstva [Organizational and economic mechanism of managing the development of hotel industry enterprises]: (PhD Thesis). Vyshchyi navchalnyi zaklad Ukoopspilky «Poltavskiyi universytet ekonomiky i torhivli», Poltava. 247 pp.
7. USAID (2018) Kvartalnyi monitorynh pereshkod u rozvytku MSP: informatsiinyi biuletyn [Quarterly Monitoring of Obstacles in the Development of SMEs: Newsletter]. Available at: http://www.ier.com.ua/ua/sme_development/Newsletters_LEV?pid=5965 (accessed 10 January 2019)
8. Kireitsev H.H., Vyhovska N.H., Petruk O.M. (2002) Finansy pidpriemstv [Business Finance]. Zhytomyr. 272 pp.
9. Kolodiziev O.M. (2010) Finansove zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku natsionalnoi ekonomiky [Financial support of innovative development of the national economy]: (PhD Thesis). Kharkivskiyi nats. ekonom. un-t. Kharkiv. 556 pp.

10. Krasnokutska N.S. (2012) Upravlinnia potentsialom torhovelnoho pidpriemstva [Trade Potential Management]. Kharkiv: Khark. Derzh. Un-t kharchuvannia i torhivli. 322 pp.
11. Krasnokutska N.S., Bubenets A.H., Chatchenko O. Ye. (2015) Pidpriemnytskyi potentsial yak faktor rozvytku torhovelnykh pidpriemstv [Entrepreneurial potential as a factor for the development of trade enterprises]: monohrafiia, Kharkiv: Vydavnytstvo «Lider». 175 pp.
12. Mikhurynska K.M. (2010) Zabezpechennia rozvytku sotsialno-oriientovanoi ekonomiky u rehioni (na materialakh AR Krym) [Ensuring the development of a socially-oriented economy in the region (on the material of the Autonomous Republic of Crimea)]: (PhD Thesis). Simferopol. 40 pp.
13. Pedchenko N. S.(2012) Potentsial rozvytku pry stratehichnomu upravlinni pidpriemstvom [Potential of Development in Strategic Management]: monohrafiia, Poltava : PUET. 365 s
14. Pohorielov Yu.S. (2006) Rozvytok pidpriemstva: poniattia ta vydy [Enterprise development: concepts and types]. Kultura narodov Prychernomoria. vol. 88. PP. 75-81
15. Rayzberg B.A., Lozovskiy L.Sh., Starodubtseva E.B. (2011) Sovremennyy ekonomicheskii slovar [Modern Economic Dictionary]. Moskva: Ynfra-Moscow. 479 pp.
16. Tymoshenko L. V., Hryshanina O. O., Kasianenko L. V. (2018) Upravlinnia kadrovym zabezpechenniam pidpriemnytstva v Ukraini [Management of personnel provision of entrepreneurship in Ukraine]. Ekonomichnyi visnyk. №2 . PP. 155-166
17. Tytarenko I. V. (2018) Udoskonalennia protsesu informatsiinoho zabezpechennia yak instrumentu efektyvnoho upravlinnia pidpriemstvom [Improving the Information Support Process as an Instrument for Effective Governance]. Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. vol. 1(19). PP. 349-353.
18. Shymanovska-Dianykh L. M., Vlasenko V. A. (2010) Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm upravlinnia rozvytkom pidpriemstv ta orhanizatsii spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy: teoriia i praktyka [Organizational-economic mechanism of management of development of enterprises and organizations of consumer co-operation in Ukraine: theory and practice:]. Poltava : RVV PUET. 314 pp.
19. Iurydychnyi slovnyk [Legal dictionary]. Available at: http://gufo.me/content_yur/obespechenie-17319.html#ixzz3IS9xdfRi- (accessed 10 January 2019)

Strilets V.Yu.,

PhD (Economics) Associate Professor of the Department
of Finance and Banking of Poltava University of Economics and
Trade, Ukraine.

DETERMINATION OF THE HIERARCHY OF GOALS IN THE PROMOTING THE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS THROUGH THE PRISM OF ACTUAL BARRIERS

Introduction. Ensuring the development of small business in Ukraine is a multifaceted task that involves identifying key goals and defining their hierarchy in accordance with current development problems.

Results. The article proposed a explanation of the concept of "ensuring the development of small business" as a process of organizing continuous growth and expansion of small business entities through the formation of qualitative financial, regulatory, personnel, production and organizational support, as well as the regulation of environmental risks in order to minimize their influence on the SMEs. The types of provision are highlighted in the work: financial-credit, personnel, informational, organizational, normative-legal, industrial-technical, and institutional. The main problems in the management and development of small business are investigated. A map of interconnection of obstacles to the development of small business and types of support for small business development was constructed. Established a hierarchy of goals for the development of small business through the prism of species support. The hierarchical structure of the goals of the development of small business was constructed, which made it possible to establish that the scientific and methodological structure of the study should be based on the monitoring of the subjective interrelations of small business from the point of view of the priority of the set goals.

Conclusion. The priority of overcoming the problems in financial ensuring as a key condition for the continuous, effective development of small business of Ukraine in the conditions of the European integration state's economic policy has been proved. The proposed to understand the financial and credit support as a process of organizing the financing of continuous profitable business entities by accumulation of sufficient amount of financial resources and their use.

Keywords: small business, small business entities, small business development, development of small business.

Одержано редакцією: 17.01.2019
Прийнято до публікації: 30.01.2019